

EMISIJA ZELENIH OBVEZNICA U FUNKCIJI BRŽEG RAZVOJA ZELENE EKONOMIJE U BOSNI I HERCEGOVINI / ISSUANCE OF GREEN BONDS AS A FUNCTION OF FASTER DEVELOPMENT OF THE GREEN ECONOMY IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Prof. dr. Husein Mehmedović¹, Anesa Škiljan¹ BA, Zlatko Sviben¹ MA

¹Internacionalni univerzitet Travnik, Aleja Konzula-Meljanac bb, 72270 Travnik, BiH,
e-mail: mehmedovic.gr@gmail.com, anesa.skiljan@iu-travnik.com,
zlatko.sviben@gmail.com

Stručni članak

<https://www.doi.org/10.58952/zr20251401166>

UDK / UDC 336.7:338.2:504(497.6)

Sažetak

Razlog pisanja našeg rada je predstaviti mogućnosti ubrzanijeg razvoja zelene ekonomije u Bosni i Hercegovini upotrebom domaćih finansijskih sredstava koja stoje neiskorištena kod privrede i stanovništva. Ova sredstva bi se mogla staviti u funkciju u cilju bržeg razvoja zelene ekonomije tako što bi entitetske vlade emitovale zelene obveznice. Fokus emitovanja zelenih obveznica bio bi na isključivom finansiranju projekata onih kompanija i fizičkih lica koja forsiraju razvoj zelenih projekata. Emisijom zelenih obveznica, finansijska sredstva namijenjena za podsticanje zelene ekonomije pored redovne kamatne stope nosila bi prinos, tj. dodatak na prosječnu (komercijalnu) kamatnu stopu koju bi dodatno obezbijedila entitetska vlada. Motiv domaćih investitora bi bio da ulažu svoja sredstva u kupovinu zelenih obveznica. To bi direktno uticalo na veće prikupljanje finansijskih sredstava za finansiranje zelenih projekata. U našoj zemlji trenutno je pokrenuto više projekata iz oblasti zelene ekonomije. Ovi projekti su trenutno u fazi implementacije ali nemaju veću finansijsku podršku od strane domaćih vladinih i nevladinih institucija i organizacija. Emisijom i implementacijom zelenih obveznica došlo bi do preokreta u dosadašnjem pristupu u finansiranju zelenih projekata što bi se direktno odrazilo na ubrzaniji razvoj zelene ekonomije u BiH.

Ključne riječi: Zelene obveznice, zeleni projekti, zelena ekonomija

JEL klasifikacija: G12, G18, Q01, Q58, O16

Abstract

The reason for writing our paper is to present the possibilities for accelerating the development of the green economy in Bosnia and Herzegovina by utilizing domestic financial resources that remain unused by businesses and the population. These funds could be put into function to accelerate the development of the green economy by having entity governments issue green bonds. The focus of issuing green bonds would be exclusively on financing projects of companies and individuals that promote the development of green projects. By issuing green bonds, financial resources intended to stimulate the green economy would, in addition to the regular interest rate, carry a yield, i.e., an addition to the average (commercial) interest rate, which would be additionally secured by the entity government. The motivation for domestic investors would be to invest their funds in purchasing green bonds. This would directly influence the increased collection of financial resources for financing green projects. In our country, several green economy projects have already been initiated. These projects are currently in the implementation phase but do not have significant financial support from domestic governmental and non-governmental institutions and organizations. The issuance and implementation of green bonds would lead to a shift in the current approach to financing green projects, which would directly contribute to the accelerated development of the green economy in Bosnia and Herzegovina.

Keywords: Green bonds, green projects, green economy

JEL classification: G12, G18, Q01, Q58, O16

UVOD

Nalazimo se u vremenu kada je zaštita životne sredine jedan od prioriteta ne samo država i njihovih vlada, već i svih ljudi i kompanija koje trpe posljedice klimatskih promjena koje su nas zadesile u posljednjih nekoliko decenija. Sve je veća potreba za ubrzanijim prilagođavanjem novim izazovima koje su nam donijele klimatske promjene. U vrijeme kada nismo potpuno sigurni šta će se sutra desiti zbog uticaja klimatskih promjena, koje sa sobom donose neizvjesnost, potrebno je svakodnevno da smo toga svijesni. Vidimo da dosadašnje uobičajene smjene godišnjih doba nisu više onakve kako ih starije generacije u ljepšem izdanju pamte. Tada smo mogli uživati u čarima svakog godišnjeg doba koja su sa sobom donosila očekivanu smjenu lijepog i manje lijepog vremena uz uobičajenu cikličnu pojavu sunca, vjetra, kiše, suše itd. Pojavom klimatskih promjena sve se poremetilo tako da smo svjedoci velikih suša, jakih vjetrova, učestalih poplava, klizišta i drugih vremenskih nepogoda u bilo kojem godišnjem dobu na koje nismo navikli. Da bi koliko-toliko zaustavili ubrzanije vremenske nepogode, potrebno je da se više posvetimo zaštiti životne sredine. Svaki pojedinac može dati svoj doprinos na svoj način. Zelena tranzicija će nam omogućiti da brže dođemo do zelene ekonomije, koja bi bila uobičajeni način života i rada na koju bi se brzo navikli. Bosna i Hercegovina do sada nije dovoljno uradila na ubrzanijem razvoju zelene ekonomije. Trenutno se na ovom području radi, ali tempo i kvalitet dosadašnjih ulaganja u projekte iz oblasti zelene ekonomije nije na zadovoljavajućem nivou. Smatramo da bi u našoj zemlji ova podrška mogla drastično se promijeniti ukoliko bi se više uključili nadležni državni organi. Jedan od načina je veća finansijska podrška zelenim projektima koje implementiraju domaće kompanije i fizička lica. Entitetske vlade bi tu podršku mogle da zasnivaju na iskorištavanju domaćih finansijskih resursa koji se nalaze kod domaćih kompanija i stanovništva. Entitetske vlade mogu da emituju zelene obveznice i da iste plasiraju domaćim investitorima. Interes domaćih investitora je da investiraju u zelene obveznice zbog većeg prinosa (u odnosu na komercijalne), koje donose pored redovne kamatne stope i premiju koju bi sadržavale zelene obveznice koju plaća vlada. Na taj način forsirao bi se razvoj zelenih projekata koji kroz zelenu tranziciju može brže da dovede do zelene ekonomije.

1. ZELENE OBVEZNICE

Tržišta kapitala su tržišta na kojima se trguje hartijama od vrijednosti čije je originalno dospijeće duže od jedne godine. Najznačajniji finansijski instrument tržišta kapitala su obveznice. Obveznice spadaju u kategoriju hartija od vrijednosti instrumenata duga i odražavaju kreditne tj. dužničko povjerilačke odnose. Mogu se definisati kao hartije od vrijednosti koje svom vlasniku garantuju isplatu glavnice i kamate po unaprijed utvrđenom redosljedju u određenom vremenskom periodu. Obveznice se izdaju kao bezmaterijalne hartije od vrijednosti koje se najčešće evidentiraju u memoriji računara.[3] U posljednje vrijeme pojavila se nova verzija obveznica, naročito pojavom zelene tranzicije kroz koju se ubrzanijim tempom teži dostizanje novog ekonomskog modela kao što je zelena ekonomija. Pojavom novih trendova u zaštiti životne sredine javlja se veliki broj zelenih projekata koji se trenutno u svijetu velikim dijelom finansiraju emisijom zelenih obveznica.

Zelene obveznice predstavljaju ključni finansijski instrument za finansiranje ekološki održivih projekata s fiksnim prinosom, osmišljen za podršku projektima za zaštitu životne sredine. Zelene obveznice upotrebljavaju se za finansiranje ulaganja projekata, rashoda ili imovine koji pomažu u rješavanju klimatskih i okolišnih pitanja. Vlade država i privatna preduzeća koriste ih za finansiranje prelaza na održivije zelene projekte. Prema izvještaju Svjetskog ekonomskog foruma

za podsticanje energetske tranzicije u 2023. godini, tržište zelenih obveznica namijenjeno je za finansiranje održivih projekata, dok u posljednje vrijeme bilježi eksponencijalni rast, tako je u 2020. godini dostiglo vrijednost oko 270 milijardi dolara.

U odnosu na obične obveznice, finansijska sredstva koja se prikupe zelenim obveznicama uglavnom su namjenjena za projekte koji se pozitivno odražavaju na životnu sredinu kao što su izgradnja zelenih zgrada, forsiranje obnovljivih izvora energije itd. Zahvaljujući globalnim naporima došlo je do rasta tržišta zelenih obveznica s ciljem smanjenja emisije ugljenika. Zahvaljujući naporima koji se preduzimaju u cilju smanjenja emisije ugljenika, Evropska unija je u 2021. godini izdala obveznice u iznosu od 14 milijardi dolara. Postoji nekoliko oblika zelenih obveznica, a jedan od najčešćih su obveznice za određene zelene projekte koje su podržane ukupnim bilansom stanja emitenta. Danas na svjetskim finansijskim tržištima možemo pronaći različite vrste zelenih obveznica sa specifičnim karakteristikama. Najčešće zelene obveznice koje se pojavljuju na finansijskim tržištima su:

- Obveznice prihoda,
- Projektne obveznice,
- Obveznice bazirane na sekjuritizaciji,
- Pokrivene obveznice.

Prednosti zelenih obveznica u odnosu na ostale ogleda se u tome što svojim emitentima podižu reputaciju demonstrirajući veću posvećenost unapređenju životne sredine. Druga prednost zelenih obveznica je što omogućavaju pristup širem broju investitora. Također, zelene obveznice mogu ponuditi poreske olakšice kao što su poreska oslobođanja ili krediti, te na taj način ih čini privlačnijim od oporezivih obveznica. Jedna od prednosti zelenih obveznica je što privlače partnere koji su svjesni zaštite životne sredine i stavlja ih u povlašteniji položaj u društvu u odnosu na ostale.[4]

2. ZELENA EKONOMIJA

Zelena ekonomija, kao poseban model ekonomije, prisutan je u razvijenim državama već duže vrijeme. To je oblik ekonomskog razvoja s ciljem održivog razvoja države a da se time, istovremeno, ne ugrožava životna sredina i ekološki prirodni resursi.[1] Zelena ekonomija je ekonomija budućnosti do koje tek treba da stignemo kolektivno kao civilizacija dugim nizom malih i dobro promišljenih koraka. Ona predstavlja novi ekonomski model, naročito namijenjen ambicioznim preduzetnicima i političkim vođama jer treba da im pokaže novi put i način razmišljanja u cilju ostvarivanja održive budućnosti. Zelena ekonomija je upravo ono što će nam pomoći da podignemo jednim dijelom posrnulu ekonomiju te da predstavimo novi održiviji model transformacije ekonomije koja bi mogla da omogući otvaranje novih radnih mjesta i održi zdravu i sretnu populaciju stanovništva na planeti Zemlji u budućnosti. Zelena ekonomija dugoročno pruža stabilnost, sigurnost i dobru perspektivu ekonomskom poslovanju svim zemljama svijeta koje prihvate ekonomsko poslovanje na njenim principima. Zelena ekonomija dobila je priliku da predstavi nova inovativna rješenja i zamisli s mogućnostima njihove primjene u praksi. Danas je preduzetnicima važno da ostvare zaradu, a potrošačima je važno da zadovolje svoje potrebe uz što manje troškove. Zelena ekonomija treba da pomiri interese i zadovolji obje strane, a da ujedno zaštiti životnu sredinu. Naša civilizacija još ima šansu da preživi sve probleme koji su nas zadesili ukoliko budemo sposobni kopirati prirodu. Međutim, tu je zelena ekonomija koja nam pokazuje i osvjetljava taj put.[2] Zelena ekonomija bi mogla biti podržana od strane vlada država kroz emisiju zelenih obveznica koje imaju zadatak da prikupljaju nedostajuća finansijska sredstva za implementaciju zelenih projekata.

3. ZELENI PROJEKTI U BOSNI I HERCEGOVINI

Zeleni projekti u Bosni i Hercegovini trenutno najviše doprinose uspostavi održivog sistema upravljanja energijom-energetskog menadžmenta na svim nivoima vlasti sa osnovnim ciljem da se smanji emisija štetnih gasova. Također, jedan od osnovnih ciljeva zelenih projekata u Bosni i Hercegovini je unapređenje energetske efikasnosti javnih i privatnih objekata kao i sistem javne rasvjete, te uštede u finansijskim sredstvima koja se izdvajaju u svrhu javne potrošnje energije. Zeleni projekti su posebno interesantni i obuhvataju aktivnosti u vezi sa obnovljivim izvorima energije. Trenutno u Bosni i Hercegovini najviše se radi na zelenim projektima koji doprinose uštedi energije kroz adaptaciju javnih i privatnih objekata u cilju povećanja energetske efikasnosti. Uštede finansijskih sredstava koje se ostvare u ovim projektima se mogu uložiti u druge svrhe. Zahvaljujući zelenim projektima dolazi do otvaranja većeg broja zelenih radnih mjesta. Mnogi načalnici, gradonačelnici, općinska i gradska vijeća u našoj zemlji su trenutno angažovani i prilično posvećeni energetskej efikasnosti kroz podršku mnogim zelenim projektima na svojoj teritoriji.[5]

4. EMISIJA ZELENIH OBVEZNICA U BOSNI I HERCEGOVINI

Obveznice su finansijski instrument koji se mnogo eksploatiše od strane Vlade Federacije Bosne i Hercegovine. Također, Vlada Republike Srpske ovaj instrument duga često koristi za popunjavanje nedostajućih sredstava u entitetskom budžetu. Nedavno je Vlada Republike Srpske emitovala štedne (narodne) obveznice u ukupnom iznosu od 5 miliona konvertibilnih maraka sa kamatnom stopom na godišnjem nivou od 4,5%. Vrijednost jedne obveznice je 1,00 KM. Minimalan iznos obveznica koji se može kupiti je 100.[8] Na ovaj način Vlada Republike Srpske u nedostatku prihoda i nemogućnosti zaduživanja na finansijskim tržištima pokušava štednju građana pretvoriti u izvor za finansiranje budžeta. Međutim, možemo pretpostaviti koliko Vlada Republike Srpske ima povjerenje kod građana, obzirom da su građani odavno izgubili povjerenje u vladu i ekonomsko-finansijske odluke koje je do sada donosila. Da li će Vlada Republike Srpske uspjeti plasirati emisiju štednih obveznica, vidjet ćemo? Mnoge ekonomski razvijene zemlje su već daleko odmakle u podršci finansiranja zelenih projekata kroz prikupljanje finansijskih sredstava emisijom zelenih obveznica. Bosna i Hercegovina nije daleko odmakla u ovoj oblasti prikupljanja finansijskih sredstava za podršku zelenim projektima. Obzirom da su obveznice kvalitetan i siguran finansijski instrument, mogao bi da se mnogo više eksploatiše u cilju finansiranja zelenih projekata. Vlade na entitetskom i državnom nivou u Bosni i Hercegovini se trenutno mnogo zadužuju emisijom trezorskih obveznica. Dio emisije mogao bi se odnositi na emisiju zelenih obveznica koje bi služile za finansiranje zelenih projekata. Vlada Federacije Bosne i Hercegovine je u nešto boljoj ekonomsko-finansijskoj situaciji od Vlade Republike Srpske, tako da bi mogla emitovati zelene obveznice koje bi omogućile finansiranje zelenih projekata. Pored redovne kamatne stope, ove obveznice bi mogle da nose i dodatnu premiju koja bi bila dodatni motiv investitorima da investiraju u kupovinu zelenih obveznica na kojima bi pored redovne zarade na kamati mogli još da ostvare zaradu na premiji koja bi im bila motiv da investiraju u zelene obveznice. Da bi se emitovale zelene obveznice, potrebna je dobra volja vlasti na višim nivoima, naročito se to odnosi na entitetske vlade. Kao što vidimo entitetske vlade se često zadužuju. To zaduživanje nije ekonomski opravdano, već služi za popunjavanje nedostajućih finansijskih sredstava u entitetskim budžetima (“popunjavanje budžetskih rupa”). Dugove će svakako u narednom periodu da vraća privreda i stanovništvo, a ne oni koji su se i zadužili.

Ako se vlade već zadužuju emisijom obveznica, zašto dio emisije ne bi bio usmjeren na emisiju zelenih obveznica koje bi, pored koristi od njihove emisije, imale kompanije i stanovništvo. Direktnu ili indirektnu korist bi, također, imala i država kroz mnoge benefite koje sa sobom donose zeleni projekti. Nadamo se da će pamet preovladati i da će se napokon početi razmišljati u ovom pravcu. Benefit od prikupljenih sredstava bi imali svi, država, investitori i svi učesnici u lancu od emisije do implementacije zelenih obveznica.

4.1. CENTRALNA BANKA BOSNE I HERCEGOVINE ULAŽE U ZELENE OBVEZNICE

Finansijski sistem jedne zemlje trebao bi da bude osnova za razvoj ekonomske i finansijske stabilnosti. U posljednje vrijeme njegov značaj se ogleda u promociji zelenog i održivog finansiranja u cilju većeg doprinosa u borbi protiv klimatskih promjena i zaštiti životne sredine. Uočavajući značaj zaštite životne sredine kroz borbu sa klimatskim promjenama, Centralna banka Bosne i Hercegovine je u 2023. godini uložila dio svojih deviznih rezervi u zelene obveznice zemalja članica Evropske unije, čija su emitovana finansijska sredstva većim dijelom namijenjena finansiranju zelenih, društveno odgovornih i održivih projekata. Ovim potezom Centralna banka Bosne i Hercegovine se pridružila praksama drugih centralnih banaka u ostalim dijelovima svijeta koje aktivno ulažu u zelene obveznice. Specifičnost ulaganja u zelene obveznice od strane Centralne banke Bosne i Hercegovine je u tome što je ovo ulaganje sigurno kao i ulaganje u trezorske obveznice. Obje vrste obveznica su podržane punim bilansom stanja emitenta. Trenutno, više od trećine centralnih banaka u svijetu koriste ekološke, društvene i upravljačke (ESG) principe u investicionim politikama. Povećava se broj institucija u svijetu koje integrišu (ESG) faktore u upravljanju deviznim rezervama. Prema podacima Svjetske banke od 27% njihove upotrebe u 2021. godini porastao je na 34 % u 2023. godini. Interesantan podatak je da zemlje članice Evropske unije prednjače u ovim poslovima.[7]

Jedan od problema koji prati preko 500 javnih preduzeća u Bosni i Hercegovini na svim nivoima vlasti je svakodnevno suočavanje sa problemima vezanim sa postojanjem zastarjelih zakona i tehnološke zaostalosti. Upotreba zelenih obveznica kao novog finansijskog instrumenta, također, je nedovoljna obzirom da se preduzeća sa navedenim problemima svakodnevno susreću.[6]

5. ZELENE OBVEZNICE U FUNKCIJI OTVARANJA NOVIH ZELENIH RADNIH MJESTA I BRŽEG RAZVOJA BOSANSKOHERCEGOVAČKE PRIVREDE

Emisijom zelenih obveznica u Bosni i Hercegovini bi se mogla prikupiti dodatna finansijska sredstva koja su potrebna za implementaciju brojnih zelenih projekata koji trenutno čekaju na finansijsku podršku. Zeleni projekti su prilično skupi jer njihova implementacija zahtijeva pored specifičnog pristupa, skupu opremu i materijale, također kvalitetnu i stručnu radnu snagu. U Evropskoj uniji i drugim ekonomski razvijenim zemljama već se implementira zelena agenda. U ovim zemljama je oučeno da sa postojanjem većeg broja zelenih projekata, raste i potreba za zapošljavanjem novog stručnog kadra. Međutim, nastaju i nova zanimanja koja su neophodna za zelena radna mjesta. Da bi se osposobili za rad na zelenim radnim mjestima, potrebna je dodatna edukacija radnika, kao i dodatna finansijska sredstva kojima bi se podržalo njihovo osposobljavanje. Dosadašnje iskustvo nam govori da su radnici koji rade na zelenim radnim mjestima prilično dobro plaćeni i da postoji sve veći interes, naročito mladih ljudi, za zapošljavanje na ovim radnim mjestima.

U Bosni i Hercegovini to bi mogao biti dodatni motiv da se sačuvaju mladi ljudi da sa svojim porodicama ostanu u našoj zemlji, što bi u ovom vremenu bio dodatni benefit implementacije zelenih projekata. Navest ćemo samo neka zelena radna mjesta koja su trenutno veoma atraktivna i dobro plaćena u mnogim razvijenim zemljama svijeta: Ekološki tehničar, monter solarnih sistema, monter vjetroelektrana, servisni tehničar za vjetroelektrane, stručnjak za eksploataciju biomase, ekološki analitičar zaštite životne sredine, ekološki policajac, arhitekta zelene gradnje, inženjer za energetska efikasnost, savjetnik za energetska politiku, proizvođač i prerađivač organske hrane, zeleni pravnik, zeleni bankar, menadžer za obnovljivu energiju, revizor energije, operater za recikliranje otpada, eko dizajner, preduzetnik solarne energije, menadžer pametne energije, trgovac ugljikom-broker, i mnoga druga zelena radna mjesta. Kao što smo naveli, postoje mnogobrojna radna mjesta u oblasti zelenih projekata. Ukoliko bi Bosna i Hercegovina više uradila na pitanju emisije zelenih obveznica, implementacijom zelenih projekata mogla bi se otvoriti mnoga zelena radna mjesta. Nova zelena radna mjesta bi u mnogome popravila privrednu sliku kako naših kompanija, takođe i društva u cjelini.

ZAKLJUČAK

Vrijeme u kojem živimo nosi toliko neiskorištenih poslovnih prilika da ukoliko bi se samo malo potrudili mogli bi stvoriti mnogo bolje uslove za život svih ljudi na planeti Zemlji. Međutim, svjedoci smo mnogobrojnih propuštenih prilika u svim segmentima života i rada. Nastankom klimatskih promjena problemi za opstanak ljudi na dosadašnjem nivou privrednog razvoja sve više se produbljuju. Brojne vladine i nevladine organizacije, institucije u svijetu shvatile su koliko su pogubne klimatske promjene za život ljudi i njihovih materijalnih dobara usljed sve češće pojave suša, jakih vjetrova, poplava, klizišta i drugih prirodnih nepogoda. Da bi se dosadašnji dostignuti nivo razvoja privrede održao na ovom nivou, potrebno je da se okrenemo ka zelenoj tranziciji uz pomoć koje bi mogli doći do novog ekonomskog modela zelene ekonomije koja bi pomogla u očuvanju životne sredine. U Bosni i Hercegovini pokrenuti su mnogobrojni projekti uz pomoć kojih bi mogli brže doći do zelene ekonomije. Uglavnom, to su zeleni projekti uz pomoć kojih se stvaraju uslovi za opstanak ljudi na planeti na dostignutom ekonomskom nivou. Da bi se povećao broj zelenih projekata, entitetske i državna vlada bi mogle u mnogome da doprinesu kroz emisiju zelenih obveznica koje bi omogućile prikupljanje finansijskih sredstava iz kojih bi mogli finansirati zelene projekte. Naša zemlja do sada nije daleko otišla u ovom segmentu finansiranja jer entitetske i državna vlada nisu do sada u većem obimu emitovale zelene obveznice. Specifičnost zelenih obveznica ogleda se u tome što nose pored redovne kamate i dodatnu premiju koja je za investitore dodatan motiv za investiranje. Većom finansijskom podrškom zelenih projekata stvaraju se uslovi za nastanak novih zelenih zanimanja i pojave zelenih radnih mjesta koja su trenutno u svijetu prilično atraktivna i dobro plaćena. Zelene obveznice, ukoliko su racionalno i kvalitetno iskorištene, predstavljaju veoma efikasan finansijski instrument koji pruža priliku svakoj zemlji da iz vlastitih finansijskih izvora podrži realizaciju brojnih zelenih projekata. Ljudi u Bosni i Hercegovini su nakon završetka posljednjeg rata bili skloni očekivanju da im neko sa strane pomogne. U našu zemlju je iz inostranstva kroz finansijske projekte ušlo mnogo pomoći u iznosu od nekoliko milijardi eura.

Dosadašnja pomoć iz inostranstva nije racionalno upotrijebljena tako da danas imamo situaciju u kojoj nema više tako izdašnog priliva finansijskih sredstava. Trenutno finansiranje zelenih projekata uglavnom se obezbijuje iz domaćih i dijelom izinostranih izvora. Zelene obveznice su jedan od neiskorištenih finansijskih instrumenata koji nam stoji na raspolaganju. Naš zadatak je da ovako kvalitetan finansijski instrument stavimo u funkciju razvoja bosanskohercegovačke privrede i društva, a ujedno direktno ili indirektno utičemo na zaštitu životne sredine. Nije teško zaključiti da su zelene obveznice budućnost finansijskog poslovanja i trgovanja na berzama. Kada će u Bosni i Hercegovini biti zastupljene, zavisi od toga koliko smo spremni da se uhvatimo u koštac sa rješavanjem trenutnih problema kako kroz usklađivanje zakonske legislative, tako i u rješavanju ostalih problema koji se neminovno sami nameću.

LITERATURA

- [1] Kadrić. R., Osmanović.A, Šabotić. I., Ramić. E., (2023.). “Pravne pretpostavke za uspostavu održivog i profitabilnog razvoja kroz zelenu ekonomiju u BiH”, Zbornik radova, XXVII Međunarodna konferencija, Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku, str. 386.
- [2] Mehmedović. H., (2024.), “Zelena ekonomija-klimatske promjene i zaštita okoline”, Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku, str. 23.
- [3] Mehmedović. H., Gravorac. S., Šijan., (218.), “ Finansijska tržišta instrumenti i institucije”, Internacionalni univerzitet Travnik, str.71.
- [4] <https://energetski.portal.ba> (Preuzeto: 06.02.2025.)
- [5] www.fokus.ba (Preuzeto: 04.03.2025.)
- [6] <https://odgovorno.ba> (Preuzeto: 13.03.2025.)
- [7] <https://www.vecernji.ba> (Preuzeto: 13.03.2025.)
- [8] <https://www.faktor.ba> (Preuzeto: 03.04.2025.)